

ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 316.6

Дембицька Н.М.

0000-0001-6978-7655

<https://orcid.org/0000-0001-6978-7655>

ЕКОНОМІЧНЕ НАСТАВНИЦТВО ЯК СОЦІАЛІЗУЮЧА ПРАКТИКА

Дембицька Н.М. Економічне наставництво як соціалізуюча практика. У статті пояснюється соціалізуючий потенціал економічного наставництва як соціально-психологічної практики. Наголошується на інтерсуб'єктивному характері такої практики, що забезпечує соціалізуючий ефект. Економічне наставництво обґрунтовується як умова соціалізуючого супроводу і підтримки дитини у процесі розвитку її економічної культури. Обґрунтовується положення про те, що застосування економічного наставництва у виховному процесі в сім'ї створює умови для запобігання впливу стихійних чинників соціалізації особистості дитини як споживача, надавача послуг, благодійника, а в майбутньому – платника податків, інвестора, підприємця.

Ключові слова: економічна культура молоді, економічна соціалізація, особистість, соціалізуючий вплив, соціалізуючі практики, економічне наставництво, особистий психологічний простір, особиста власність.

Дембицкая Н.Н. Экономическое наставничество как социализирующая практика. В статье объясняется социализирующий потенциал экономического наставничества как социально-психологической практики. Подчеркивается интерсубъективный характер такой практики, обеспечивающей социализирующий эффект. Экономическое наставничество обосновывается как условие социализирующего сопровождения и поддержки ребенка в процессе развития его экономической культуры. Обосновывается положение о том, что применение экономического наставничества в воспитательном процессе в семье создает условия для предотвращения влияния стихийных факторов в социализации личности ребенка как потребителя, поставщика услуг, а в будущем – налогоплательщика, инвестора, предпринимателя.

Ключевые слова: экономическая культура молодежи, экономическая социализация, личность, социализирующее влияние, социализирующие практики, экономическое наставничество, личное психологическое пространство, личная собственность.

Постановка проблеми. Соціалізація дитини як потенційного суб'єкта економіки, зокрема, зокрема, пов'язана з досвідом оперування особистими благами [16; 17]. Вони становлять неабияку частину особистого простору дитини і відіграють важливу роль у задоволенні базових потреб, у тому числі – потреби у власності [7; 16-17]. Поза досвідом успішного задоволення цієї потреби навряд чи слід очікувати розвитку підприємливого хисту дитини. Тому актуальною в теоретично-науковому і практичному плані залишається проблема розробки таких соціалізуючих методів, які б ефективно забезпечували процес цілеспрямованого формування економічної культури дитини у просторі особистої власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема соціально-психологічного забезпечення процесу цілеспрямованого формування психологічної культури сучасної молоді віднедавна перебуває у фокусі уваги вітчизняних психологів [6; 7; 9; 11; 12; 16; 17]. Вивчаються теоретичні аспекти соціальних практик [15; 16], розробляються окремі практики, що забезпечують формування соціальності дитини [6; 7; 9; 11; 12]. Однак мало розробленими залишаються питання соціально-психологічних практик розвитку економічної культури дитини.

Метою статті є теоретичне обґрунтування економічного наставництва як соціалізуючої практики.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Вимоги сучасного суспільства до кожного, хто включається у ринкові відносини, на думку багатьох дослідників [6; 7; 9; 11; 12], є цілковито визначеними. Саме підприємливий тип особистості забезпечує економічне благополуччя в сучасному суспільстві. У формуванні підприємливої особистості неабияку роль відіграють різні агенти впливу: від найближчого мікросоціального оточення, як батьки й однолітки, так і більш широке коло тих, у стосунках з ким дитина набуває ґрунтового досвіду обміну життєвими, надалі – економічними, благами. Результатом такого впливу, часто доволі стихійного, є економічна культура особистості.

Під останньою в широкому сенсі розуміємо об'єктивованій у речовій (майно, предмети мистецтва і т.п.) та духовній (знання, ідеї, проекти тощо) формах суспільний економічний досвід людства, який зберігається у відторгнутому від суб'єкта матеріальному чи духовному вигляді й засвоюється в процесі економічної соціалізації. Окрім матеріальних артефактів культури, цей досвід виявляється у висловлених оцінках і ставленнях, виражається у вольових актах, прийнятих рішеннях, економічних діях [14]. Саме такий досвід оперування, переживання і взаємодії з іншими щодо предметів особистого володіння у стосунках спочатку з найближчим, а потім і більш широким соціальним оточенням становить основу підприємливості дитини. Попередні наші дослідження свідчать про те, що такі предмети особистого володіння становлять особистий психологічний простір дитини [див. 6; 13] (рис. 1) і стають найпершою умовою і чинником формування підприємливих якостей. Предмети особистого володіння важливі для досягнення дитиною ціннісних основ економіки: а саме, можливості бачити себе у «своєму» – в усьому, що особисто притаманне

і належне собі (латинське *suum*), включаючи життя і свободу [3; 14]. Саме в дитинстві ми набуваємо першого досвіду бути ідеальними власниками, оскільки тільки тоді, оперуючи усім тим, що цінуємо і на що маємо право, ми безкорисливо реалізуємо своє панування у світі [3].

На прикладі дитячої колекції листівок чи марок, які, на думку Бодрійєра [4], слід вважати ідеальним об'єктом володіння, розглянемо зв'язок досвіду володіння з основами економічної культури особистості. У повсякденному житті такі колекції – приклад жагучого, пристрасного ставлення до предмета. Він емоційно не байдужий, його втрата часто розглядається як втрата себе, втрата матеріалізованих зв'язків з соціальним оточенням. Він важливий для формування і підтримки відчуття, з одного боку, своєї належності до певної спільності, є матеріальною демонстрацією соціальної ідентичності особистості, являє собою елемент його «розширеної індивідуальності», що дуже вагоме у цьому віці. З іншого боку, дає відчуття свободи, є умовою формування досвіду суб'єктної активності.

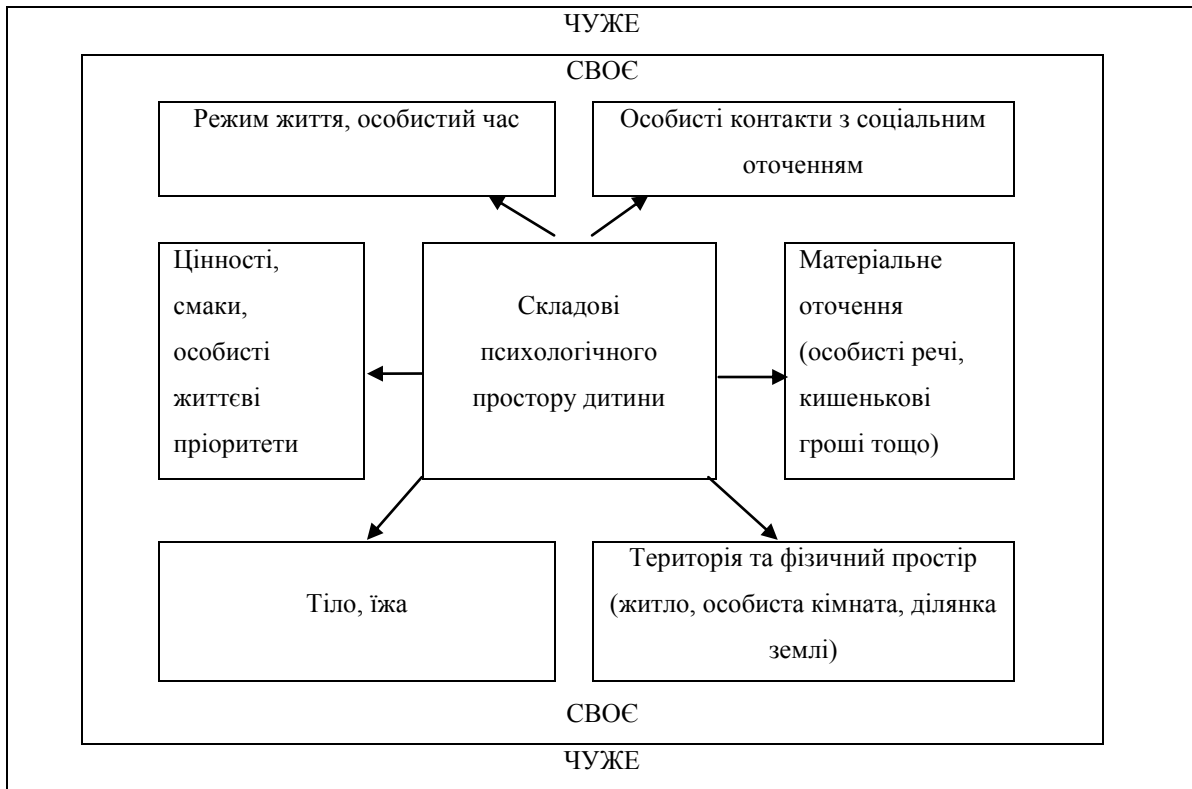

Рис.1. Особистий психологічний простір дитини

Уільям Джемс писав, що особистість людини у найширшому сенсі – це загальна сума всього того, що вона може назвати своїм: не лише її фізичні чи душевні якості, а також її плаття, її будинок тощо. Він відмічав складність проведення межі між тим, що людина називає своїм і собою, зазначаючи, що наші почуття і вчинки стосовно окремих речей, які становлять нашу приналежність, значною мірою схожі на почуття і вчинки стосовно нас самих. У зв'язку з цим про змішану природу особистості говорить С. Нартова-Бочавер [13, с. 15]: думки, почуття, дії, власність – усе це входить у переживання цілісного людського буття.

Практикування в дитинстві відносин «своє-чуже» – не що інше, як досвід особистої власності, аналог якому знаходимо в історичній ретроспективі як процес виділення особистістю самої себе з общинної маси, не заперечуючи при цьому колективне володіння, процес актуалізації «власного», «особистого» із «невласності» [3]. Саме у відносинах особистої власності в дитинстві формується і розвивається ставлення дитини до економічної дійсності.

Вирішальну роль у цьому процесі відіграють дорослі, зокрема батьки. Посилення соціальності, на думку Т.М. Титаренко [16, с. 43], у нашому випадку – і підприємливості, досягається за рахунок освоєння нових практик взаємодії, зокрема, з дорослим оточенням. Перевіряючись на ефективність, спільні для багатьох практики стають дієвим інструментом діалогу з оточенням, побудови оновленої ідентичності, структурування життєвих подій. Важливим для соціалізації дитини є практикування як діалогів з оточенням, так і автономії й конкуренції, але усе це – в інтерсуб'єктивному просторі взаємин із значущим оточенням. Прикладів таких практик безліч: ігрові, тренінгові, робота у групах тощо. У даній статті окреслимо переваги економічного наставництва.

Ідея фінансового наставництва як усвідомлюваної дорослими (батьками і родичами) та цілеспрямованої форми економічної соціалізації дитини, яка протиставляється стихійним способам соціалізації, рефреном звучить в книзі Джолайн Годфрі [5]. Автор детально показала усі етапи і напрями наставницького

супроводу дорослими процесу входження дитини в економіку. У даній статті ми висвітлимо окремі ознаки економічного наставництва як соціалізуючої практики. Принагідно зауважимо й сутність психологічної, та, зокрема, соціалізуючої практики. За визначенням В.Г. Панка [15], психологічна практика є специфічно людським видом активності, що передбачає виявлення і узагальнення закономірностей внутрішнього світу і поведінки людини (або груп людей), розробку та застосування специфічних методів і прийомів впливу на поведінку та психіку інших. Проаналізувавши праці вітчизняних психологів, присвячені питанням психології практик життєконструювання [12], соціально-психологічного [16], соціалізуючого впливу [19], ми дійшли висновку про те, що *соціалізуюча практика* є одним із видів психологічних практик, а саме – соціально-психологічних, які характеризуються наступними *ознаками*: орієнтованість практики на причинно-наслідкові зміни в соціально-психологічних якостях особистості, значущих для її успішної економічної діяльності; імперативний, примусовий характер впливу на особистість; наявність зовнішньої мети на перших етапах практикування; орієнтованість впливу на вимоги нормативного канону особистості, певного її типу, притаманного конкретному суспільству (у нашому випадку йдеться про підприємливий тип культури особистості); діалогічний характер взаємодії та підтримка інтенцій самого «об'єкта» впливу; орієнтованість на тривалий процес вправління з метою забезпечити довготривалий характер змін.

За такого практикування економічної взаємодії інститут економічного наставництва може прислужитись меті нівелювання впливу стихійних чинників на становлення підприємливої особистості дитини. З'ясуємо основні ознаки економічного наставництва як соціалізуючої практики.

Агентами, суб'єктами впливу в ході такої практики має стати, щонайперше, доросле найближче найбільш значуще для дитини оточення. Змістом діяльності є не навчання, не стільки передача економічних знань, скільки залучення дитини до сімейних традицій ведення господарства і сімейного бюджету, до сфер зайнятості тими шляхами і методами, які дозволяють використовувати родинні ресурси для вирішення економічних проблем. *Наставництво чи тьюторинг* – практика, яка складалась паралельно з розвитком культури викладання і навчання. У перекладі з англійської «tutor» – це педагог-наставник, домашній учитель, репетитор, що надає приватні уроки. Етимологія цього слова (лат. tueo – турбуватись, оберегати) пов'язана з поняттями «захисник», «покровитель», «сторож». У нашому дослідженні економічний наставник дитини – це людина з її найближчого оточення, яка забезпечує супровід індивідуальної траєкторії розвитку економічної культури дитини. У зв'язку з цим на наставника покладається велика відповідальність, оскільки він створює умови для неперервного контрольованого зростання дитини як суб'єкта економічної діяльності. Він має усвідомлювати цілі, форми і методи такого впливу, а також мати особистісні ресурси та інструменти для його здійснення. Своєрідність діяльності дорослого наставника [2] полягає у тому, що вона, здійснюючись у повсякденному житті, органічно суміщає в собі і буденне спілкування і соціалізуючу роботу, що, у свою чергу, забезпечує її ефективність.

Метою наставництва є сприяння і супровід процесів пізнання дитиною закономірностей економічних відносин, оцінки цих відносин та формування ставлення до себе та інших у економіці і відповідних ефективних стратегій економічної поведінки та забезпечення надалі самостійної і ефективної самореалізації дитини в якості суб'єкта економічних відносин. *Основними завданнями економічного наставництва* є надання психологічної та моральної підтримки у долатті труднощів, пов'язаних з виконанням економічних ролей споживача, надавача окремих послуг, платника податків, благодійника, волонтера, інвестора тощо; створення умов для ефективного досягнення необхідного для певної стадії соціалізації рівня розвитку підприємливості дитини; сприяння формуванню позитивної внутрішньої мотивації економічної діяльності дитини; практикування паритетності і приватності у взаєминах; сприяння набуттю дитиною досвіду діалогування і співробітництва в економічній сфері.

Оскільки наставник як агент соціалізуючого впливу має володіти необхідними для цього знаннями і досвідом, уміти передавати їх дитині та бути вмотивованим до цієї діяльності, то очевидно є необхідність спеціальної підготовки. *Основними напрямками такої підготовки* мають стати: вікові психологічні закономірності становлення особистості в дитинстві, зокрема, особливості формування економіко-психологічних якостей; гуманістичні ціннісні орієнтації; механізми конструктивного впливу на особистість дитини; психологія суверенності; пріоритет приватного особистого простору дитини тощо. Результатом наставницької діяльності мають стати показники підприємливості дитини [1; 6-9; 11-12; 17; 18], а саме: ініціативність, наполегливість, готовність до ризику, цілеспрямованість, управлінські здібності, незалежність, самовпевненість, прагнення до самореалізації, поінформованість, відповідальність.

За результатами опитування, проведеного серед вчителів школи № 329 «Логос» та спеціалізованої школи № 274 м. Києва, нами було визначено основні форми економічного наставництва: розмова, екскурсія, ділові економічні ігри, розв'язання пошукових, практичних задач, спільна діяльність з надання послуг, планування, реалізація і коригування особистого бюджету, організація економічного клубу з однолітками тощо. Визнано, що у діяльності економічного наставника не зайвими будуть такі інструменти, як пам'ятка наставника, навчальні й методичні матеріали для нього, план заходів з наставництва. Відмічено існування великого попиту на розробку таких інструментів.

Економічне наставництво за будь-яким з названих напрямів може здійснюватись згідно з такими *етапами*:

1. Орієнтаційний етап: актуалізація очікувань наставника стосовно компетенцій підприємливості дитини, співвіднесення їх з очікуваннями, потребами, віковими можливостями дитини; визначення актуального напрямку розвитку економіко-психологічних якостей дитини; планування відповідних сумісних

дій. Роль наставника на цьому етапі провідна. Основні напрями діяльності – аналіз, діагностика, проектування, узгодження.

2. Активізуючий етап – усвідомлення усіма учасниками взаємодії основних труднощів та ресурсів на шляху до розвитку підприємливості. Основна роль наставника – просвітництво і активне залучення дитини до усвідомлення нею вимог щодо виконання певної економічної ролі, особистісних ресурсів та можливостей. Основні напрями діяльності – вмотивовування дитини, організація вибору найбільш ефективних її дій, конкретизація проблем, усвідомлення ресурсів тощо.

3. Розвивальний етап – сумісна діяльність наставника і підопічного (у форматі короткострокового чи пролонгованого супроводу) щодо відпрацювання окремих економічних умінь. На цьому етапі роль наставника другорядна, консультативна, допоміжна, а самотійність дитини – максимальна.

4. Корекційний етап – діагностика і самодіагностика динаміки ознак підприємливості дитини, уточнення областей успішності та таких, що потребують подальшого розвитку та підтримки, створення плану корекційних дій. На даному етапі роль наставника ініціаторська, коригуюча.

Висновки. Підсумовуючи, підкреслимо вирішальну роль у економічній соціалізації дитини спілкування зі значущим найближчим дорослим оточенням. Однією з форм соціалізуючого впливу на економічну культуру дитини є економічне наставництво. Очікуваним результатом його застосування є становлення економічно соціалізованої, а саме підприємливої людини, для якої характерна суб'єктна позиція у економічних відносинах.

Перспективною для подальших досліджень є розробка конкретного методичного інструментарію розвитку практики економічного наставництва серед безпосередніх агентів поки що стихійної економічної соціалізації дитини – серед членів її родини.

Список використаних джерел

1. Авер'янова Г.М. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства / Г.М. Авер'янова, Н.М. Дембицька, В.В. Москаленко. – Київ : «ППП», 2005. – 323 с.
2. Алюшина Н.О. Інститут компетентнісного наставництва – один із пріоритетів державної кадрової політики / Н.О. Алюшина // Вісник НАДУ. – 2014. - № 4. – С. 56 – 63.
3. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку / В.Д. Базилевич, В.В. Ільїн. - К.: Знання 2008. – 687 с.
4. Бодрийяр Ж. Система верей / Ж. Бодрийяр. – М. : «РУДОМИНО», 2001. - 95 с.
5. Годфри Дж. Как научить ребенка обращаться с деньгами / Джозайн Годфри; пер с англ. – М.: Изд-во «Добрая книга», 2006. – 224 с.
6. Дембицька Н.М. Системна модель соціально-психологічного забезпечення економічної соціалізації школяра / Н.М. Дембицька // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2017. – Том 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія – Випуск 46. – С. 29 – 34.
7. Зубіашвілі І.К. Концептуальні основи вивчення монетарної соціалізації / І.К. Зубіашвілі // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2016. – Том 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія – Випуск 44. – С. 31 – 36.
8. Карнышев А. Д. Психология собственности как область исследований в экономической психологии // Проблемы экономической психологии. Том 1 / Отв.ред. А.Л. Журавлёв, А.Б. Купрейченко. - М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2004. – С. 139 - 166.
9. Лавренко О.В. Соціально-психологічне забезпечення економічної соціалізації молоді у просторі освіти у ВНЗ: моральний аспект / О.В. Лавренко // Психологічний часопис. Науково-практичний журнал Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. – Номер 1. – Випуск 3. – с. 97-107 [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://ua.appsyjournal.com/issue/3/>
10. Луценко М.Ю. Фрустрація потреби у власності як чинник ціннісно-сміслових деформацій / М.Ю. Луценко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України. Серія «Проблеми сучасної психології» – Кам'янець-Подільський, Київ : Вип. 10. – С. 409 – 418.
11. Мельничук Т.І. Семейне виховання як один із чинників економічної соціалізації дітей старшого дошкільного віку / Т.І. Мельничук // Психологічний часопис: збірник наукових праць / за ред. С. Д. Максименка. – №3(7). – вип.7. – Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2017. – с. 120-131 [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://ua.appsyjournal.com/issue/3/>
12. Москаленко В.В. Соціалізація особистості : монографія / В. В. Москаленко. – К. : Фенікс, 2013. – 540 с.
13. Нартова-Бочавер С.К., Бочавер К.А., Бочавер С.Ю. Жизненное пространство семьи: объединение и разделение. – М. : Генезис, 2011. – 320 с.
14. Пайпс Р. Собственность и свобода / Р. Пайпс. – М. : Московская школа политических исследований, 2008. – 411 с.
15. Панок В.Г. До розуміння сутності поняття психологічної практики у прикладній психології / В.Г. Панок // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. – 2013. – Вип. 114. – С. 151-155. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_32
16. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності : монографія / Т.М. Титаренко, О.М. Кочубейник, К.О. Черемних ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К. : Міленіум, 2014. – 206 с.
17. Соціально-психологічні закономірності становлення економічної культури молоді : монографія / В.В. Москаленко, О.В. Лавренко, Н.М. Дембицька, І.К. Зубіашвілі [та ін.]; за ред. В.В.Москаленко – К. : Педагогічна думка, 2015. – 405 с.
18. Соціально-психологічні проблеми становлення суб'єкта економічної соціалізації : монографія. / Т.В. Говорун, Н.М. Дембицька, І.К. Зубіашвілі, Л.М. Карамушка, О.В. Лавренко, О.О. Міщенко, В.В. Москаленко, Ю.Ж. Шайгородский / Ред. В.В. Москаленко; Кіровоград. 2012. – 205 с.
19. Татенко В.О. Соціальна психологія впливу : Монографія. – К. : Міленіум, 2008. – 216 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Averianova H.M. Osoblyvosti sotsializatsii molodi v umovakh transformatsii suspilstva / H.M. Averianova, N.M. Dembytska, V.V. Moskalenko. – Kyiv : «PPP», 2005. – 323 s.
2. Aliushyna N.O. Instytut kompetentnisnoho nastavnytstva – odyz iz priorytetiv derzhavnoi kadrovoi polityky / N.O. Aliushyna // Visnyk NADU. – 2014. - № 4. – S. 56 – 63.
3. Bazylevych V.D. Intelktualna vlasnist: kreatyvny metafizychnoho poshuku / V.D. Bazylevych, V.V. Ilin. - K.: Znannia 2008.- 687 s.
4. Bodrijjar Zh. Sistema verej / Zh. Bodrijjar. – M. : «RUDOMINO», 2001. - 95 s.
5. Godfri Dzh. Kak nauchit' rebenka obrashhat'sja s den'gami / Dzholajn Godfri; per s angl. – M.: Izd-vo «Dobraja kniga», 2006. – 224 s.
6. Dembytska N.M. Systemna model sotsialno-psykholohichnoho zabezpechennia ekonomichnoi sotsializatsii shkoliara / N.M. Dembytska // Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – 2017. – Tom 1 : Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia – Vypusk 46. – S. 29 – 34.
7. Zubiashvili I.K. Kontseptualni osnovy vyvchennia monetarnoi sotsializatsii / I.K. Zubiashvili // Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – 2016. – Tom 1 : Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia – Vypusk 44. – S. 31 – 36.
8. Karnyshev A. D. Psihologija sobstvennosti kak oblast' issledovanij v jekonomicheskoi psihologii // Problemy jekonomicheskoi psihologii. Tom 1 / Otv.red. A.L. Zhuravljov, A.B. Kuprejchenko. - M. : Izd-vo «Institut psihologii RAN», 2004. – S. 139 - 166.
9. Lavrenko O.V. Sotsialno-psykholohichne zabezpechennia ekonomichnoi sotsializatsii molodi u prostori osvity u VNZ: moralnyi aspekt / O.V. Lavrenko // Psykholohichni chasopys. Naukovo-praktychnyj zhurnal Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. – Nomer 1. – Vypusk 3. – s. 97-107 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu - <http://ua.appsyjournal.com/issue/3/>
10. Lutsenko M.Iu. Frustratsiia potreby u vlasnosti yak chynnyk tsinnisno-smyslovykh deformatsii / M.Iu. Lutsenko // Zbirnyk naukovykh prats Kam'ianets-Podil'skoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka, Instytutu psykholohii imeni H.S.Kostiuka APN Ukrainy. Serii «Problemy suchasnoi psykholohii» – Kam'ianets-Podil'skyi, Kyiv : Vyp. 10. – S. 409 – 418.
11. Melnychuk T.I. Simeine vykhovannia yak odyz iz chynnykiv ekonomichnoi sotsializatsii ditei starshoho doskilnoho viku / T.I. Melnychuk // Psykholohichni chasopys: zbirnyk naukovykh prats / za red. S. D. Maksymenka. – №3(7). – vyp.7. – Kyiv: Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, 2017. – s. 120-131 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu - <http://ua.appsyjournal.com/issue/3/>
12. Moskalenko V.V. Sotsializatsiia osobystosti : monohrafiia. / V. V. Moskalenko. – K. : Feniks, 2013. – 540 s.
13. Nartova-Bochaver S.K. Zhiznennoe prostranstvo sem'i: obiedinenie i razdelenie / S.K. Nartova-Bochaver, K.A. Bochaver, S.Ju. Bochaver. – M. : Genezis, 2011. – 320 s.
14. Pajps R. Sobstvennost' i svoboda / R. Pajps. – M. : Moskovskaja shkola politicheskikh issledovanij, 2008. – 411 s.
15. Panok V.H. Do rozuminnia sutnosti poniattia psykholohichnoi praktyky u prykladnii psykholohii / V.H. Panok // Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser. : Psykholohichni nauky. – 2013. – Vyp. 114. – S. 151-155. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_32
16. Psykholohichni praktyky konstruiuvannia zhyttia v umovakh postmodernoi sotsialnosti : monohrafiia / T.M. Tytarenko, O.M. Kochubeinyk, K.O. Cheremnykh ; Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. – K. : Milenium, 2014. – 206 s.
17. Sotsialno-psykholohichni zakonmirnosti stanovlennia ekonomichnoi kultury molodi : monohrafiia / V.V. Moskalenko, O.V. Lavrenko, N.M. Dembytska, I.K. Zubiashvili [ta in.]; za red. V.V.Moskalenko – K. : Pedahohichna dumka, 2015. – 405 s.
18. Sotsialno-psykholohichni problemy stanovlennia subiekta ekonomichnoi sotsializatsii : monohrafiia. / T.V. Hovorun, N.M. Dembytska, I.K. Zubiashvili, L.M. Karamushka, O.V. Lavrenko, O.O. Mishchenko, V.V. Moskalenko, Yu.Zh. Shaihorodskyi / Red. V.V. Moskalenko; Kirovohrad. 2012. – 205 s.
19. Tatenko V.O. Sotsialna psykholohiia vplyvu : Monohrafiia. – K. : Milenium, 2008. – 216 s.

Dembytska, N.M. Economic mentoring as socializing practice. The author links the process of socialization of the child as a potential economic agent to their personal benefits handling experience. These benefits are considered as part of the child's personal space that plays an important role in meeting their basic needs, including the need for ownership. If the child lacks the experience of successful satisfaction of the need for ownership, he/she can hardly make an efficient entrepreneur.

A decisive role in this process is played by adults, in particular by parents. The author explains the socializing potential of economic mentoring as a socio-psychological practice. The article highlights some signs of economic mentoring as socializing practice, which include focus on the changes in the social and psychological personality traits relevant to successful economic activity, mandatory and coercive influence on personality, presence of external targets in the early practice, focus on the personality type requirements, which are characteristic of a particular society (referred to the enterprising culture of personality), dialogic interaction and supportive intentions of the 'object' of impact, focus on the long-term changes.

Economic mentoring is viewed as a condition for socializing support for the child's economic culture development. The author argues that the use of economic mentoring in the family education can reduce the effects of spontaneous factors on children's socialization as a consumer, service provider, philanthropist, and a future taxpayer, investor and/or entrepreneur.

Keywords: youth economic culture, economic socialization, personality, socializing impact, socializing practice, economic mentoring, personal psychological space, personal property

Відомості про автора

Дембицька Наталія Миколаївна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Dembytska, Nataliia Mykolaivna, PhD, Senior Researcher, Leading Researcher of Laboratory of organizational and social psychology, G.S. Kostiuk Institute of Psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: natalyde@ukr.net